

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора Добрянської Наталі Анатоліївни на дисертаційну роботу Лянфень Чжан на тему "Організаційно-економічні основи менеджменту туризму", поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 073 – менеджмент (галузь знань 07 – Управління та адміністрування)

1. **Актуальність теми дослідження.** У зв'язку з відновленням післявоєнної економіки та необхідністю створення стійкого фундаменту для подальшого розвитку, дослідження організаційних та економічних аспектів управління туризмом може виявитися ключовим чинником у вдосконаленні туристичної галузі. Перше, що слід врахувати, - це економічний внесок туризму у відновлення національної економіки. Дослідження може визначити конкретні стратегії та заходи, які сприятимуть привертанню інвестицій, збільшенню валютного обігу та створенню нових робочих місць. Розуміння економічних взаємодій в галузі туризму може служити основою для розробки ефективних інструментів економічного стимулювання. Друге, важливе для розгляду, - це формування та продвиження туристичного бренду України. Дослідження організаційних аспектів управління туризмом дозволить визначити ефективні стратегії маркетингу та брендуння, що сприятимуть залученню туристів та іноземних інвесторів. Розвиток ефективної маркетингової стратегії є важливим елементом формування позитивного іміджу та привабливості країни для подорожуючих. Третє, вивчення організаційних та економічних аспектів може допомогти сформулювати стратегії розвитку інфраструктури для задоволення потреб туристів та сприяти розвитку регіональних господарств. Розуміння того, як інфраструктура впливає на туризм, дозволить вирішити питання забезпечення комфортних умов для подорожей та перебування туристів у різних частинах України. Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що наукове дослідження теми "Організаційно-економічні основи менеджменту туризму" має великий потенціал для внесення важливих вкладів у повоєнне відновлення України через розкриття стратегічних аспектів управління та розвитку туризму. Відповідно, дисертація Лянфень Чжан., є актуальною, оскільки присвячена удосконаленню й поглибленню теоретико-методичних засад та практичних аспектів менеджменту туризму.

2. **Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами.** Наукові дослідження дисертаційної роботи виконувалися відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Сумського національного аграрного університету, зокрема за темою: «Управління конкурентоспроможністю підприємств на засадах інноваційного маркетингу» (0119U100250) та Хенанського інституту науки і технологій «Дослідження екологічної ефективності туризму в умовах ревіталізації сільської місцевості» (2021-ZDJH-0032), «Дослідження просторової диференціації рівня розвитку

проживання в сім'ї в провінції Хенань та стратегії його просування» (SKL-2022-466), «Дослідження реформи викладання науково обґрунтованого курсу електронної комерції на основі концепції CDIO» (2022SYJXLX073).

3. Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці та обґрунтуванні нових теоретико-методичних підходів і практичних рекомендацій з формування організаційно-економічних основ менеджменту туризму. Наукову новизну наукового дослідження визначають такі основні

вперше:

- ◆ на основі векторної авторегресії даних часових рядів розвитку туризму встановлено, що існує довгострокова рівноважна залежність між валютним доходом Китаю від туризму та валовим доходом від внутрішнього туризму та їх відповідним ВВП, а довгостроковий ефект становить 99%. Завдяки створенню моделі VAR для розвитку туристичної індустрії Китаю та економічного зростання, у довгостроковій перспективі побудовано збалансовані відносини взаємного просування, щоб надалі спрямовувати розвиток туризму Китаю;

удосконалено

- ◆ візуалізований картографічний аналіз, проведений за такими ознаками, як розподіл країн/регіон, розподіл установ, розповсюдження журналів, співвходження ключових слів, та високоцитована література тощо, що дозволило визначити стан розвитку цієї галузі за останні 15 років, визначити її дослідницькі гарячі точки та межі, а також забезпечити точку відліку для досліджень екотуризму;

- ◆ на основі теорії маркетингу, побудовано систему теорії бренд-маркетингу туристичної дестинації, виходячи із загальних інтересів регіону та представлено бренд-маркетинг туристичної дестинації в Україні як кейс-стаді, починаючи зі статус-кво маркетингу туристичного бренду в Україні;

набули подальшого розвитку

- ◆ дослідження та оцінка застосування мобільної електронної комерції в екотуризмі за допомогою методу PEST-аналізу через аналіз конкретного способу застосування мобільної електронної комерції в екотуризмі, і зроблено висновок, що туризм є найбільш підходящим продуктом для мобільної електронної комерції, і поєднання цих двох факторів може краще сприяти розвитку екотуризму та покращити економічні вигоди;

- ◆ розуміння статус-кво імпортно-експортної торгівлі туристичної галузі в Китаї та Україні шляхом визначення конкретного індексу для аналізу різниці між двома країнами туристичної галузі міжнародної конкурентоспроможності;

- ◆ визначено пріоритетні кроки реформування туристичної галузі в Україні, які передбачають державну підтримку, удосконалення та розширення спектру туристичних послуг, впровадження сучасних

технологій, переймання кращих практик інших країн, що може стати ефективним інструментом поширення української культури, економічного зростання в країні, підвищення зацікавленості іноземних інвесторів та стимулювання співпраці в міжнародних проєктах, зокрема, ініціатива «Один пояс, один шлях».

4. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Результати досліджень можуть бути використанні при проведенні фундаментальних та прикладних досліджень щодо управління галуззю туризму.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що теоретико-методичні положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи доведені до рівня практичних розробок, схвалені та використовуються у практичній діяльності в їх подальшому використанні туристичними агентствами, вищими навчальними закладами, органами управління в сфері туризму різних рівнів. Запропоновані практичні та методичні рекомендації впроваджуються в діяльність Сумського національного аграрного університету та Хенаньського інституту науки і технологій.

5. Повнота викладення у відкритому друку та апробація наукових положень дисертації. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації, підтверджується їх публікацією у фахових виданнях і оприлюдненням на профільних науково-практичних конференціях, де вони отримали позитивну оцінку. Основні результати дослідження опубліковано у 10 наукових працях, опублікованих автором, загальним обсягом 2,9 друк. арк., в тому числі особисто автору належить 1,26 друк. арк. З них 3 статей у наукових фахових виданнях, 1 публікація у виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз цитування Index Scopus, 6 публікацій у інших виданнях. Наукові праці, що відображають основні положення дисертаційного дослідження:

1. Lianfeng, Z. (2019). Research on the application of mobile e-commerce in ecotourism. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*, (2(80), 27-31. <https://doi.org/10.32845/bsnau.2019.2.5>

2. Lianfeng, Z., Danko, Y. I., & Zhuanqing, C. (2020). International Cooperation of Ukraine Tourism based on "The Belt and Road Initiative". *Accounting & Finance/Oblik i Finansi*, (3), 140-147. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3\(89\)-140-147](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3(89)-140-147)

3. Lianfeng, Z., Danko, Y., & Chen, Z. (2020). Research on brand marketing based on Ukrainian tourist destination. *Ekonomika ta upravlinnja APK*, (2), 168-176. <https://doi.org/10.33245/2310-9262-20202-259-2-168-176>

4. Lianfeng, Z., Danko, Y., Wang, J., & Chen, Z. (2021). An overview of Ecotourism Research Analysis Based on Web of Science. *Proceedings on*

Engineering Sciences, 3(2), 177-186. <https://doi.org/10.24874/PES03.02.005> (Scopus)

5. Lianfeng, Z., Danko, Y., Wang, J., & Chen, Z. (2021). Empirical Analysis of the Relationship Between the Development of China's Tourism Industry and Economic Growth Based on VAR Model. *International Journal of Financial Research*, 12(4).

6. Lianfeng, Z., Zhuanqing, C., Danko Y. (2021). Strategic Orientation , Innovation and Entrepreneurship Model and Economic Performance Empirical analysis from Chinese data. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 15(5), 849-869.

7. Lianfeng, Z., Danko Y. (2022). Comparative study on the competitiveness of Tourism industry between China and Ukraine. *IAR Journal of Humanities and Social Science*, 3(3), 49-52.

8. Lianfeng, Z., Danko Y. (2019). Research on the application of mobile e-commerce in ecotourism. Proceedings of the international scientific and practical conference "Economic and social development of Ukraine in the XXI century: the national vision and the challenges of globalization" (April 9 – 10, 2019, Ternopil)

9. Lianfeng, Z., Danko Y. (2019). Evaluation of tourism resource based on users' satisfaction. Proceedings of the scientific and practical conference of teachers, graduate students and students of the Sumy National Agrarian University (November 17-19, 2019, Sumy)

10. Lianfeng, Z., Danko Y. (2019). The application of analytic hierarchy process in the evaluation of eco-tourism resources. Proceedings of the scientific and practical conference "Development of the country's economic system in the context of international cooperation" (September 10, 2019, Uzhorod)

6. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Отримані наукові результати, висновки і рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, є достатньо аргументованими, характеризуються необхідним рівнем обґрунтованості.

У роботі використано значний унікальний масив інформації, зібраний особисто автором, та вагома літературна база (213 найменувань) дозволили дисертанту провести ґрунтовний аналіз фактичного матеріалу. Відповідно, основні положення, які виносяться на захист, є обґрунтованими та відповідають сформульованій меті й завданням дослідження. Означені автором об'єкт та предмет дослідження повною мірою відображені в структурі дисертації та її основному змісті.

В його основу покладено діалектичний метод наукового пізнання, загальнонаукові принципи проведення комплексних досліджень, фундаментальні положення сучасної економічної теорії, законодавчі,

нормативні документи з врегулювання та концептуальні положення теорії управління в галузі туризму.

Для вирішення завдань дослідження були використані: діалектичний метод пізнання, базові аспекти економічної теорії та маркетинг-менеджменту, наукові праці китайських, українських і зарубіжних вчених з питань управління галуззю туризму. Всі використані методи дослідження, що забезпечують достовірність отриманих результатів та висновків, є відомими і доцільність їх застосування обґрунтована сучасними науковими практиками.

7. Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Дисертація представляє собою цілісну наукову працю. Її рукопис складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, викладена на 210 сторінках основного тексту, включає 22 таблиці, 26 рисунків. Список використаних літературних джерел містить 213 найменування на 20 сторінках. З опублікованих здобувачем у співавторстві праць у роботі використано лише ті ідеї та положення, які є результатом його особистої роботи та авторським внеском у вирішення проблем формування організаційно-економічних засад управління туризмом. Отже, роботу доцільно аналізувати відповідно до її структурно-логічної побудови, що дозволяє виокремити як позитивні сторони, так і положення, що носять дискусійний характер.

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, чітко сформульовано мету, яка деталізована комплексом поставлених завдань. Визначені об'єкт, предмет і методи дослідження є конкретними, релевантними поставленій меті. Розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів і висновків, відображено апробацію роботи, її структуру та сутність.

У першому розділі дисертації, на підставі опрацьованих вітчизняних та закордонних літературних джерел, чинної законодавчо-нормативної бази автором сформульовано теоретико-методичні основи управління в галузі туризму: досліджено основні категорії і концепції (п.1.1); проведено аналіз складових туристичної галузі та визначено перспективний напрям її розвитку (п.1.2); проаналізовано міжнародний досвід управління туризмом в різних країнах (п.1.3).

У другому розділі здійснений аналіз стану розвитку управління в галузі туризму: проведено аналіз особливостей розвитку туристичного менеджменту в Китаї (п. 2.1), визначено стан туристичної галузі в Україні (п. 2.2); здійснено аналіз галузі екологічного туризму та перспективних напрямів її розвитку (п. 2.3).

У третьому розділі здобувачем представлено інноваційні шляхи розвитку організації та економічного забезпечення управління туристичною галуззю: досліджено механізм управління туристичною галуззю на засадах електронної комерції (п. 3.1); проведено системне дослідження ринку туристичних послуг з використанням комп'ютерних технологій (п.3.2);

запропоновано концепцію сучасної системи управління підприємством туристичної галузі (п.3.3);

Поставлені у дисертаційній роботі задачі повністю вирішені. Висновки дисертації мають конкретний характер, відображають основні наукові результати, які одержані здобувачем, а також рекомендації з їх практичного використання. Зазначені наукові положення, висновки та пропозиції дисертаційного дослідження сформульовані, апробовані і виносяться на захист уперше, що свідчить про їх наукову й практичну новизну.

8. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами ґрунтовного вивчення рукопису дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць автора, а також аналізу наданого автором звіту щодо перевірки тексту рукопису електронним сервісом, порушень академічної доброчесності не було встановлено. Використанні здобувачем окремі ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. Автор цитує значну кількість наукових праць китайських, українських та іноземних науковців, однак які важливі висновки можна зробити щодо обмежень у сучасних дослідженнях екотуризму в контексті системної теорії та методології? Як ці обмеження можуть вплинути на науковий розвиток та практичні застосування концепції екотуризму?

2. При реалізації теоретичної, методологічної та практичної компонент дослідження, здобувачем обґрунтовано, що державна політика є важливим чинником підтримки розвитку туристичної галузі. Окрема дисертація навряд чи може вплинути на формування політики на національному рівні, проте автору слід акцентувати увагу на її моделюванні та сприянні подальшому просуванню в інтересах окремих вітчизняних туристичних операторів.

3. В п. 2.3 більше уваги необхідно було б приділити обґрунтуванню державної концепції, для розуміння яким чином уряди можуть підтримати та сприяти впровадженню мобільного електронного комерційного ринку в екотуризм та які конкретні заходи та стратегії можуть бути запропоновані для забезпечення успішного впровадження інструментів мобільної електронної комерції.

4. Під час дослідження організаційно-економічного механізму розвитку туристичної галузі України доцільно було б більш детально обґрунтувати які практичні застосування теорій брендингу та маркетингу туристичного напрямів можна взяти на увагу на прикладі України та які можливості та виклики пов'язані з впровадженням цих підходів у практиці, враховуючи повоєнне відновлення України.

5. У підпункті 3.3 слід було б деталізувати які заходи можна запропонувати для оптимізації структури туризму в Китаї, раціонального

планування ресурсів та покращення туристичного розміщення з метою підвищення конкурентоспроможності галузі.

6. Авторці доцільно було б розглядати існуючу довгострокову рівноважну взаємодію між розвитком туризму та економічним зростанням у контексті векторної авторегресії та аналізу часових рядів та визначити чи можна сприймати цю взаємодію як виявлення глибинних зв'язків між культурою, економікою та суспільством, і як це може впливати на філософію розвитку туризму в Китаї.

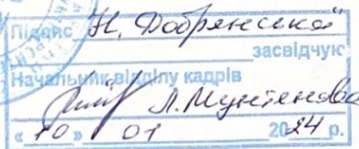
Слід зазначити, що наведені зауваження не знижують наукової та практичної цінності дисертаційної роботи Лянфень Чжан, яка містить інноваційні підходи щодо вирішення вищезазначеної проблеми.

10. Загальний висновок.

Дисертаційна робота Лянфень Чжан на тему «Організаційно-економічні основи менеджменту туризму», яка подана до захисту у спеціалізовану вчену раду на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 - управління та адміністрування за спеціальністю 073 – Менеджмент за своїми актуальністю, науково-теоретичним рівнем, основними результатами обґрунтованості, основними положеннями і результатами опублікованими у фахових виданнях, новизна постановки та практичним значенням відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри
туристичного бізнесу та рекреації
Одеського національного
технологічного університету

Наталя ДОБРЯНСЬКА